

Sjekkliste for egenrevisjon

10 HELSE, MILJØ OG SIKKERHEIT

© Stiftelsen Norsk Mat
Versjon 2023.10

Spørsmål som krever dokumentasjon vises med symbolet

HMS er å ta vare på di eiga og andres helse og sikkerheit.

Arbeidsmiljølova krev at alle skal ha eit fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Sjekkliste HMS i KSL oppfyller krava som gjeld for norske gardsbruk. HMS dreier seg om å ta vare på:

- arbeidsmiljøet
- det ytre miljøet
- materielle verdiar
- sikkerheit i samband med sal av tenester og produkt

10.1 MÅL OG ORGANISERING

10.1.1 Har du sett deg mål for arbeid med helse, miljø og sikkerheit (HMS) på garden?

Internkontrollforskrifta krev at du som bonde set deg eigne mål for arbeid med helse, miljø og sikkerheit på garden. I tillegg skal du føre opp kven som er hovudansvarleg for HMS-arbeidet, og eventuelt om det er fleire som har ansvar for delar av drifta.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Internkontrollforskriften	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.1.2 Har du eit system for å registrere og følgje opp eventuelle avvik i arbeidet på garden?

Arbeidsmiljølova pålegg alle som har tilsette, å ha eit system for å registrere og følgje opp avvik frå denne lova med tilhøyrande forskrifter. Dette kan ein gjere på ulike måtar. Ein kan til dømes bruke eigne skjema, eller ein kan ha ei hugseliste for retting av småfeil hengjande på pauserom e.l. Kva som passar, kjem an på kor stor verksemda er.

§ Krav

Internkontrollforskriften	Lovkrav
---------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.2 VERNERUNDE

10.2.1

Har du gjennomført vernerunden på garden siste året?

Gjennom vernerunden får du kontrollert sikkerheita for deg sjølv og andre som arbeider på garden. Vernerunden hjelper deg å avdekkje område ved drifta (fysiske eller rutinar) som du bør endre/utbetre for å få ein sikker og trygg arbeidsplass. Nytt gjerne KSL Trygg til dette arbeidet. Når du bruker denne appen, kan du tilpasse spørsmåla til din gard, og rapporten etter vernerunden kjem direkte inn i KSL.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.3 RISIKOVURDERING

10.3.1

Har du dokumentasjon på risikovurdering av farlege arbeidsoppgåver på garden? (sjå eksemplar i rettleiaren)

Risikovurdering skal gjerast for dei oppgåvene som utgjer ein reell fare for skade. Kva som kan gå galt, kva ein kan gjera for å hindre at det går galt og korleis ein kan redusere konsekvens dersom noko går galt - det er 3 spørsmål du kan bruke når du vurderer risiko. Bruk gjerne skjema som ligg bak knappen "Krav".

Eksempel på område som må risikovurderast:

- Arbeid i høgda
- Brannfare ved varme arbeid

§ Krav

Sikker jobbanalyse	Informasjon
Risikoanalyse arbeid	Informasjon

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.4 ARBEIDSMILJØ

10.4.1

Gjennomfører du tiltak for å sikre at arbeidsplassen ikkje medfører auka fare for helseskade? Sjå viktig punkt du må ta omsyn til i rettleiar.

Støy

Tiltaksgrensa for jamn støy over ein arbeidsdag er 80 dB(A). Det betyr at ved støy på dette nivået og høgare skal det setjast i verk vernetiltak. Viss du ikkje kan redusere støyen, må du verne deg med hørselvern.

Vibrasjoner

Vibrasjonar frå traktorar, maskiner og handverktøy kan over tid gje skadar. Til lengre eksponering og sterkare vibrasjon, til større risiko for skadar på musklar og nerver. Viss ein kan, bør ein ta pausar eller fordele denne typen påkjenning over tid.

Belastningslidningar

Belastningslidningar er den hyppigaste årsaka til uførleik i landbruket. Difor er det derfor viktig å leggje vekt på dei ergonomiske arbeidstilhøva. Kroppen treng rørsle og belastning, men han blir skadd viss belastninga blir for stor.

Belysning

Arbeidsløke og arbeidsplassar skal vere utforma og innreidde slik at dei har godt nok lys med tanke på sikkerheita og helsa til arbeidstakarane.

Støv

Bruk støvmaske ved støvutsette arbeidsoperasjonar. Støvmasker er merkte etter filtreringsevna. I landbruket er det viktig at ein bruker masker med merking P2 eller P3. Oversikt over filtertypar finn du på arbeidstilsynet.no.

Ventilasjon

Når ein arbeider i innestengde lokale, er det viktig å ha god nok ventilasjon. Arbeidet ein utfører, og utstyret ein bruker, vil avgjere kva som er godt nok.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.4.2

Har du rutinar på garden for bruk av, opplæring om, oppbevaring av, vedlikehald og reparasjon av eller utskifting av verneutstyret?

Som drivar av garden har du ansvar for at dei som arbeider der, bruker personleg verneutstyr når det er den einaste måten å verne liv og helse på.

For at ein skal vere verna best mogleg, er det viktig med rett og tilpassa verneutstyr. Det er viktig å vere nøyen med oppbevaring av, ettersyn med og kontroll av verneutstyret, slik at det ikkje gjev falsk tryggleik.

Kva som er rett personleg verneutstyr, må vurderast i kvart enkelt tilfelle, men det kan dreie seg om spikarsole og ståltupp i sko, verneinnlegg i klede, hanskar, hjelm, og andedratts- og høyrselvern.

Kva som er rett verneutstyr, står i punkt 8 i sikkerheidsdatabladet når det gjeld kjemikalium, og i bruksretteleinga når det gjeld teknisk utstyr.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.4.3

Har alle på garden tilgang til sikkerhetsdatablada for farlege kjemikalium på garden?

For å oppfylle dette kravet skal du

- ha sikkerhetsdatablad for alle helsefarlege og brann- og eksplosjonsfarlege stoff
- lagre sikkerhetsdatablad på ein slik måte at alle som har bruk for dei, kan finne dei ved behov

Utfyllande informasjon om sikkerhetsdatablad og bruken av desse

Alle verksemder skal ha eit stoffkartotek med sikkerhetsdatablad for helsefarlege og brann- og eksplosjonsfarlege stoff (for eksempel plantevernemiddel, olje og vaskemiddel). Sikkerhetsdatabladet skal vere tilgjengeleg der kjemikalia blir lagra, og der dei blir brukte.

Stoffkartoteket kan vere elektronisk og/eller finnast i papirutgåve, og det skal vere bygd opp slik at det er lett å søkje fram informasjon om det enkelte kjemikaliet.

Arbeidsgjevaren skal sørge for at alle som utfører arbeid på garden, har lett tilgang til stoffkartoteket med opplysningar om kjemikaliane som dei arbeider med eller kjem i kontakt med på annan måte. I tillegg skal aktuelle sikkerhetsdatablad og informasjonsblad vere tilgjengelege på kvar enkelt arbeidsstad. Arbeidstakarane skal også ha tilfredsstillande tilgang til stoffkartoteket dersom det er elektronisk.

Leverandørar av kjemikalium har plikt til å skaffe til vegar sikkerhetsdatablad.

Dei viktigaste punkta eit sikkerhetsdatablad omhandlar:

- Sikkerhetsdatabladet gjev informasjon om behandlingssmåte og førstehjelp.
- Sikkerhetsdatabladet inneheld livsviktige opplysningar for lege og sjukehus. Ha sikkerhetsdatablada tilgjengelege, slik at helsepersonell og hjelpemannskap raskt kan finne opplysningar om behandlingssmåte.
- Sikkerhetsdatabladet inneheld også instruksar om nødvendig førstehjelp som ein kan utføre utan medisinsk kompetanse eller avansert utstyr.

Mellomlagringskanner skal ha etikettar med informasjon som svarer til informasjonen på originalemballasjen.

Informasjonen på sikkerhetsdatabladet er viktig for vurdering av arbeidsmiljø og risiko

Sikkerhetsdatablad er systematisk oppbygde. Dei inneheld 16 punkt som alltid står i same rekkjefølgje. Det er bestemte opplysningar som skal stå i kvart punkt. Punkt 2, 4, 7, 8 og 11 er særleg viktige å ta omsyn til når ein skal vurdere arbeidsmiljø og risiko:

Punkt 2 – Viktigaste faremoment: Dette er «konklusjonen» på databladet, der det står kva faremoment som er knytte til stoffet når det gjeld helse, brann og miljø. Her står det kva for faremerke som skal stå på emballasjen.

Punkt 4 – Førstehjelpstiltak: Her står det opplysningar om førstehjelpstiltak. Tiltaka skal vere forklarte slik at ein kan forstå dei utan spesiell opplæring, og ein skal kunne gjere dei utan avansert utstyr.

Punkt 7 – Handtering og lagring: Her står det kva eigenskapar og farar som er knytte til stoffet. I tillegg inneheld punktet rettleiing i korleis ein skal handtere og lagre stoffet.

Punkt 8 – Eksponeringskontroll og personleg verneutstyr: Her står det korleis ein skal førebyggje skadar, og kva verneutstyr ein må bruke, dersom dette er nødvendig.

Punkt 11 – Helsefareopplysningar (toksikologiske opplysningar): Dette punktet gjev opplysningar om korleis stoffet blir teke opp i kroppen. Det fortel også kva verknad kjemikaliet har, både ved akutt og ved gjenteken eksponering. Dette punktet er utarbeidd med tanke på bedriftshelseteneste og medisinsk personell.

Det kan også vere greitt å merke seg følgjande punkt:

Punkt 10 – Stabilitet og reaktivitet: Dette punktet gjev opplysningar om moglegheita for at det kan skje farlege reaksjonar.

Punkt 13 og 14 gjev opplysningar om høvesvis avfallshandtering og transport.

Ein av grunnane til at sikkerhetsdatablada er så omfattande, er at dei er verktøy for både småbedrifter og store industriføretak – også slike som lagar eigne blandingar. Sikkerhetsdatablada skal gje viktige opplysningar mellom anna om transport og lagring, og

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

om stoff som er sette saman av fleire komponentar. Som bonde treng du ikkje all denne informasjonen, men for brannmannskap og helsepersonell er dette avgjerande. Difor skal heile sikkerhetsdatabladet finnast der kjemikaliet blir brukt – og det skal vere lett tilgjengeleg for alle.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.4.4 Har du driftsopplegg som gjer at du reduserer faren for forgifting frå silogass, gjødselgass eller annan gass?

Dødelege gassar

Dei gassane som inneber størst dødsrisiko i landbruket, er silo- og gjødselgassar. Desse gassane er blandingar av fleire ulike gassar som kan gje helseskade eller føre til død. Nokre av silo- og gjødselgassane har verken farge eller lukt og kan difor ikkje merkast før det er for seint. Både silo- og gjødselgassane fortregjer oksygen, noko som kan føre til kveling. Gassane kan vere giftige òg. Ein må syte for nok oksygen før ein går inn i eit rom der det er fare for dødelege gassar. Dersom det er fare for oksygenmangel, kan ein bruke trykkluftflasker eller kompressortilført luft som verneutstyr. Får du behov for redningsinnsats, kontakt brannvesenet på telefon 110.

Silogassar

Faren for silogass er størst ved innlegging, jamning/pakking, pålegging og avtaking av press, eller dersom det har vore eit opphald i legginga. Det blir utvikla gass heilt til grasmassen er ferdig ensilert. Viss gjæringa byrjar på ny, byrjar gassproduksjonen på ny òg. Det er viktig å etablere gode rutinar for utlufting. Bruk alltid silovifte.

Gjødselgass

Ver merksam når du rører om i gjødsellageret, og når du oppheld deg ved tappegropa og gjødselvogna. Sjå til at det er ekstra god ventilasjon og gjennomtrekk i husdyrrom.

Ammoniakk

Ammoniakk er ein kraftig luftvegsirritant. Langvarig eksponering kan gje kronisk irritasjon av auge, nase og øvre luftveggar, medan høg eksponering kan gje rask død.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

10.4.5 Har de rutinar på garden som sikrar at setebelte blir brukt slik det står i forskrifta?

Traktor skal vere utstyrt med typegodkjent førarvern (førarhus eller verneramme) som vernar føraren ved velt og steiling. Setebelte skal brukast under køyring. Påbodet om bruk av setebelte gjeld likevel ikkje under køyring i låg fart der føraren med korte mellomrom må ut av setet, når bruken av setebeltet i seg sjølv medfører større risiko for skade, eller når det heilt klart er unødvendig.

§ Krav

Kjøretøyforskriften	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav

10.5 BARN OG UNGDOM

10.5.1 Finst det trygge leikeområde for born på garden?

Sjå til at born har trygge område å vere på. Born skal ikkje vere passasjerar på traktor eller anna utstyr dersom det ikkje finst ekstra sete med sikring.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.2

Har du vurdert risiko ved leik/arbeidsoppgåver som born og ungdom utfører?

Born og ungdom under 18 år skal ikkje setjast til arbeid som kan medføre særleg risiko, eller som overstig den fysiske eller mentale yteevna deira. Det skal gjennomførast ei risikovurdering før born eller ungdom blir sette i arbeid.

Krav til opplæring ved bruk av arbeidsutstyr, og dokumentasjon av dette, gjeld også for eigne born.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.3

Er låvebruer og andre stader med høgdeforskjell sikra med klatrefritt rekkverk?

Rekkverk skal ha ei høgde og utforming som sikrar mot fall og samanstøytar, og skal formast ut slik at det forhindrar klatring.

Liggjande spilar eller liknande som gjer det enkelt for barn å klatre, må ein unngå dersom ikkje rekkverket blir utforma slik at det blir umogleg å klatre over, for eksempel med eit kraftig overheng eller tildekking på innsida.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.4

Blir traktor og anna utstyr parkerte slik at barn ikkje enkelt har tilgang?

Traktor og reiskapar må parkerast slik at barn ikkje kan bruke dei som klatrestativ eller på annan måte kan skade seg på utstyret.

- Parker traktor med reiskap på bakken.
- Ta ut tenningsnøkkelen.
- Parker utanfor det området der barn leiker og oppheld seg.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.5

Er storsekker, potetkasser, rundballar o.l. sikra slik at dei ikkje innbyr til klatring eller er plasserte slik at det kan falle ned?

Alt du lagrar i høgda, må sikrast slik at det ikkje innbyr til klatring. Dersom lageret likevel er plassert slik at barn oppheld seg i nærleiken, må det skjermast med inngjerding eller andre fysiske skilje som hindrar tilgang.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.5.6

Er tunet lagt til rette slik at trafikk blir leidd utanom området der barn leiker og oppheld seg?

Så langt det er mogleg, må trafikken leiast utanom område der barn oppheld seg. Store lastebilar har store dødvinklar, og det er ikkje mogleg å ha full oversikt rundt køyretøyet til kvar tid. Legg også til rette for at eigne køyretøy kan parkerast slik at det ikkje er behov for å rygge, snu eller køyre ekstra i nærleiken av leikeområde.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6 BRANNSIKRING

10.6.1

Blir det gjennomført fagleg kontroll av det elektriske anlegget minimum kvart tredje år? (Gjeld bygg med husdyr, korntørke med varmluft eller forsikringssum som er sett av forsikringselskapet ditt)

Den som eig produksjonsdyra, eller ein annan som har ansvar for dei, skal sørge for at det blir gjennomført fagleg kontroll av det elektriske anlegget minimum kvart tredje år.

Les meir om kva fagleg kontroll er, og korleis han blir gjennomført, på fgsikring.no.

§ Krav

Brannsikring i husdyrrom	Lovkrav
--------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.2 Har du sertifikat for varme arbeid?

Sertifikat for varme arbeid er eit krav for alle som utfører arbeid som kan utvikle varme (til dømes sveising eller sliping).

Varme arbeid er ei årsak til mange brannar også i landbruket. Eit kurs gjev deg nyttig kunnskap om moglege brannfarar og kva krav som blir stilt til deg som næringsdrivande. Dersom du greier eksamen, får du eit sertifikat som er gyldig i 5 år.

Forskrift om brannforebygging kapittel 3 inneheld føresegnar om kva brukarane av ei bygning skal gjere for å førebyggje brann. I tillegg har forsikringsbransjen egne sikkerhetsforskrifter for korleis varme arbeid skal utførast. Desse sikkerhetsforskriftene er ikkje offentlege forskrifter, men er føresegnar som følgjer forsikringsavtalen. Du har difor plikt til å følgje disse føresegnene viss du har forsikring.

Meir informasjon om forsiktighetsreglar ved varme arbeid finn du på **lbk.no**.

§ Krav

Sikkerhetsforskrift for utførelse av varme arbeider	Lovkrav
---	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.3 Er det gjort tiltak som hindrar brann i utstyr og bygningar ved sveising, sliping eller andre varme arbeid?

Viss du skal sveise, slipe, skjere, lodde e.l., må det vere gjort tiltak som hindrar brann i utstyr og bygningar. Du må ha eigna sløkkjemiddel tilgjengelege rett ved der du arbeider.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.4 Er rømmingsvegar opne og rydda (også rydda for snø)?

Bygningar og arbeidsplassar skal ha nok rømmingsvegar og naudutgangar. Desse skal alltid vere opne for fri ferdsel, og det skal vere lett å opne dei innanfrå utan spesielle hjelpemiddel. Dører som er plassert i rømmingsvegen, skal opne i rømmingsretninga.

Kor mange rømmingsvegar og naudutgangar det skal vere, og korleis dei skal fordelast og dimensjonerast, er avhengig av korleis arbeidsplassen blir brukt, kva utstyr og dimensjonar han har, og kor mange personar som maksimalt kan vere til stades.

Rømmingsvegar og naudutgangar skal så direkte som mogleg føre ut i det fri eller til eit sikkerhetsområde eller rom som er tilrettelagt for å beskytte mot farar som kan oppstå, og der arbeidstakarane kan opphalde seg i sikkerheit inntil dei kan reddast eller faren er over.

Rømmingsvegane må ikkje vere sperra av snø om vinteren.

I driftsbygningar skal det vere uhindra tilgang til minst to rømmingsvegar. For husdyrrom gjeld det egne tilrådingar.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.5 Er det nok sløkkjestyrt i bygget, er det plassert lett synleg, og er det klart til bruk?

I byggjeforskriftene er kravet om nok sløkkjestyrt formulert slik: «I eller på alle byggverk der brann kan oppstå, skal det være manuelt brannsløkkingsutstyr for effektiv sløkkeinnsats i brannens startfase.»

Plasser brannsløkkingsapparat ved inngangar til / utgangar frå alle brannceller

Faglege tilrådingar seier at det minimum skal vere eitt brannsløkkingsapparat ved inngangar til / utgangar frå alle brannceller, og i alle rom med stor brannbelastning. Ved inngangsdører der det er plassert eit brannsløkkingsapparat, bør det vere eit oppslag om at det er plassert apparat innanfor døra.

I samband med den årlege gjennomgangen din av elektrisk anlegg og utstyr er det viktig at du vurderer om du har nok brannsløkkingsutstyr.

Norsk Standard set krav til brannsløkkingsapparat

Ifølgje *NS-EN 3-7 Brannmateriell – Håndslukkere Del 7: Egenskaper, ytelseskrav og prøvingsmetoder* kan håndsløkkjeapparat vere pulverapparat på minimum 6 kg med ABC-pulver eller skum- og vassapparat på minimum 9 liter eller på minimum 6 liter og med effektivitetsklasse minst 21A. (Effektivitetsklasse er ein del av informasjonen du finn på apparatet)

Brannsløkkingsutstyr skal oppbevarast lett tilgjengeleg og vere klart til bruk.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.6 Er det gjennomført periodisk kontroll av brannsløkkingsutstyr?

Periodisk kontroll av håndsløkkjarar skal utførast etter NS 3910 av kvalifisert servicepersonell. Kvalifisert servicepersonell kan også vere tilsette på garden som er sertifiserte for å utføre ein slik kontroll.

Brannsløkkjarar blir ofte kontrollerte hos brannvesenet lokalt. Det finst også egne firma som utfører slike kontrollar. På rvb.no finn du oversikt over dei som kan utføre ein slik kontroll.

Oversikt over serviceintervall etter NS 3910

Tabell A.1 – Vedlikeholdsintervaller

Type håndsløkker	Ettersyn		Kontroll Standardens tillegg B		Service Standardens tillegg C
	i bolig	for øvrige	i bolig År	for øvrige År	År
Vann, skum og vannbasert	halvårlig	kvartalsvis	5	1	5
Pulver (trykkeladd)	halvårlig	kvartalsvis	5	1	10
Pulver (med patron)	halvårlig	kvartalsvis	5	1	10
CO ₂	halvårlig	kvartalsvis	5	1	10

MERKNAD Tallene angir antall år mellom hvert vedlikehold.

NS 3910:2020 - vedlikehaldsintervaller

§ Krav

Info fra KSL: Vedlikehold sløkkeapparater	Informasjon
Forskrift om brannforebygging	Lovkrav
Rådet for vedlikehold av brannsløkkemateriell	Informasjon

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.7

Blir arbeidsmaskiner/traktorar oppbevarte/plasserte i ein eigna/godkjend garasje eller på ein stad der det ikkje er fare for at ein brann kan spreie seg til bygningar?

For køyretøy med hovudstraumbrytar skal golvet i garasjen/parkeringsrommet vere tett og ha ei overflate som ikkje er brennbar. Kravet gjeld arealet under traktoren og 1 meter utanfor.

For køyretøy som ikkje har hovudstraumbrytar, krevst det at heile golvet i garasjen skal vere tett og ha ei overflate som ikkje er brennbar.

Det blir ikkje stilt krav til veggjar eller himling i garasjen. Dette gjeld anten garasjen er ei eiga bygning eller han ligg i eller ved ei anna bygning. Golv med tett og ikkje brennbar overflate kan vere en stålplate lagd på tregolv. I garasjen er det påbode å ha minst eitt brannsløkkingsapparat.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.8 Blir tanka for gass, drivstoff og anna brensel kontrollert jamleg og i samsvar med offentlege krav?

Overflatetankar

Som eigar og/eller brukar av flytande og gassformig brensel samt tilhøyrande utstyr og anlegg skal du sjå til at dette blir oppbevart, brukt og drifta på ein forsvarleg måte.

Nedgravne tankar

Alle som har tankar som inneheld olje eller diesel, er ansvarlege for å hindre lekkasjar frå dei. Brukaren er ansvarleg for at det blir utført jamleg tilstandskontroll av nedgravne oljetankar med kapasitet på meir enn 3200 liter. Kontrollen skal gjennomførast av ein kommunalt godkjend kontrollør, og han skal dokumenterast skriftleg. Kor ofte det skal vere kontroll, er avhengig av kva slags tank det er.

Viss du tar tankar som ikkje er i bruk, skal kommunen ha skriftleg melding om det. Nedgravne oljetankar som blir tekne ut av bruk for godt, skal tømmast og gravast opp. Tankar som ikkje kan brukast opp att utan at det er fare for lekkasje, skal destruerast. Kommunen kan i særlege tilfelle gje løyve til at tankar som blir tekne ut av bruk for godt, blir gjort reine og fylte med sand, grus o.l. i staden for å bli gravne opp.

Gass

Gassanlegg skal kontrollerast av eit akkreditert inspeksjonsorgan. Les meir om kontrollrutinar på dsb.no.

§ Krav

Forskrift om håndtering av farlig stoff	Lovkrav
---	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.9 Blir drivstoff, brensel og andre brannfarlege stoff oppbevarte på sikker avstand til brennbart materiale og i samsvar med aktuelle forskrifter?

Overflatetankar

Som eigar og/eller brukar av flytande og gassformig brensel samt tilhøyrande utstyr og anlegg skal du sjå til at dette blir oppbevart, brukt og drifta på ein forsvarleg måte. Det må lagast drifts-, vedlikehalds- og kontrollplanar. For å forenkle og tydeleggjere arbeidet bør de bruke sjekklister der det står oppført kontrollpunkt og intervall. Oljetankar skal plasserast slik at dei ikkje utgjør nokon brann- og/eller eksplosjonsfare, og minimum 5 meter frå brennbart materiale eller brennbare bygningar.

Nedgravne tankar

Alle som har tankar som inneheld olje eller diesel, er ansvarlege for å hindre lekkasjar frå dei. Brukaren er ansvarleg for at det blir utført jamleg tilstandskontroll av nedgravne oljetankar med kapasitet på meir enn 3200 liter. Kontrollen skal gjennomførast av ein kommunalt godkjend kontrollør, og han skal dokumenterast skriftleg. Kor ofte det skal vere kontroll, er avhengig av kva slags tank det er.

Viss du tar tankar som ikkje er i bruk, skal kommunen ha skriftleg melding om det. Nedgravne oljetankar som blir tekne ut av bruk for godt, skal tømast og gravast opp. Tankar som ikkje kan brukast opp att utan at det er fare for lekkasje, skal destruerast. Kommunen kan i særlege tilfelle gje løyve til at tankar som blir tekne ut av bruk for godt, blir gjort reine og fylte med sand, grus o.l. i staden for å bli gravne opp.

Gass

Gassanlegg skal kontrollerast av eit akkreditert inspeksjonsorgan. Les meir om kontrollrutinar på dsb.no.

§ Krav

Forskrift om håndtering av farlig stoff	Lovkrav
---	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.10 Er det installert brannalarmanlegg i driftsbygninga?

For driftsbygningar som er sette opp i samsvar med *byggteknisk forskrift* frå 2010 (TEK 10, og vidareført i TEK 17), gjeld kravet om brannalarm frå første dyr.

Storfe

Alle driftsbygningar der ein held meir enn 30 storfe, skal ha eit tilfredsstillande system for varsling av brann.

Småfe

Når det gjeld driftsbygningar med småfe, er kravet at bygninga skal ha brannalarmanlegg dersom ein held 30 vinterfôra dyr eller meir der. Vinterfôra dyr er avlsdyr per 1. januar. Avlsdyr er småfe inkludert årslam som ein bruker eller planlegg å bruke til avl, og som er påsette/bedekte eller planlagde påsette/bedekte. Kje som er fødde etter 1. januar, og som ikkje er avlsdyr den vinteren dei er fødde, tel ikkje med i grunnlaget. Ein legg til grunn at dei fleste kje blir fødde etter 1. januar.

Svin

Alle driftsbygningar der ein held meir enn 10 purker, rånar og/eller ungpurker eller 60 slaktegrisar eldre enn 10 veker, skal ha tilfredsstillande system for varsling av brann. I kombinerte buskarar reknar ein det samla talet på svin slik at 1 purke, 1 ungpurke eller 1 râne tel like mykje som 6 slaktegrisar.

Fjørfe

Hvis det byrja brenne, er det urealistisk å evakuere fleire tusen fjørfe. Du bør difor leggje vekt på å førebyggje brann. Om uhellet skulle vere ute, vil eit brannalarmanlegg gje tidleg varsling og ei reell moglegheit for sløkking.

Hest

Har du ei driftsbygning med meir enn 10 hestar, må du ha brannvarslingsanlegg.

På mattilsynet.no finn du meir informasjon om føresegner om brannsikring i fjøs.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.11 Er det gjennomført periodisk kontroll av brannalarmanlegg?

Brannalarmanlegg skal kontrollerast årleg av kvalifisert personell.

Den som eig brannalarmsystemet, og den som har godkjenninga for det, skal inngå ein servicekontrakt som skal sikre at det blir utført service på anlegget minst éin gong i året.

Den årlege servicen skal utførast av godkjenningssinnehavaren eller av det godkjende serviceføretaket hans. Det skal ikkje vere meir enn eitt år (+/- 1 månad) mellom kvar service. Dette er fastsett i NS 3960

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.12 Er gardsverkstaden vurdert med tanke på brannsikkerheit?

Ein gardsverkstad inneheld ofte mange brannfarar: sveiseutstyr, slipeutstyr, brannfarlege væsker osv. For å minske risikoen må du vurdere korleis utstyret blir brukt og oppbevart, slik at det ikkje bidrar til at noko tek fyr.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.6.13

Har du ein plan for evakuering ved brann/krise, og er planen kjend for alle på garden?

For å oppfylle dette kravet skal du

- utarbeide ein rømmingsplan for heimen og garden, og øve på han
- sørgje for at alle som er involverte i drifta eller oppheld seg på garden, er kjende med planen

Det krevst ikkje at dyra skal øve på evakuering, men at alt som er av folk på garden, skal kjenne til og øve på sine oppgåver ved ei krise.

Husdyrrom skal ha to utgangar eller rømmingsvegar

Frå husdyrrom må det alltid vere to utgangar eller rømmingsvegar som er tilpassa dyrearten, og som er tilrettelagde slik at det er lett å evakuere dyr. Dyr vil lettast følgje vegar dei har gått før, så slike vegar bør vere utførte som rømmingsvegar. Rømmingsvegar med retningsendringar og nivåskilnader eignar seg dårleg.

Rømmingsvegar skal ha plass til to dyr i breidda

Som regel vil ein kunne evakuere raskare dersom det er lagt til rette for at to dyr kan passere samtidig. Dei gjeldande minimumsbreiddene er sette for å hindre at dyr kiler seg fast. TEK 10 (med oppdateringar, no TEK 17) omtaler også breidda på rømmingsvegar slik: «Utganger eller rømmingsveier må ha fri breidde på minimum 1,6 m fra rom for okser, kuer, hester og minimum 1,0 m fra rom for gris, sau og geit.»

Frå husdyrrom må det alltid vere to utgangar eller rømmingsvegar som er tilpassa dyrearten, og som er tilrettelagde slik at det er lett å evakuere dyr. Dyr vil lettast følgje vegar dei har gått før, så slike vegar bør vere utførte som rømmingsvegar. Rømmingsvegar med retningsendringar og nivåskilnader eignar seg dårleg.

Utgangsdører må ikkje kunne sperrast av snø eller is

Dører som slår utover, og som fører ut i det fri, må ikkje kunne sperrast av snø eller is. Takoverbygg eller snøfangarar på tak o.l. vil kunne forhindre dette.

§ Krav

Forskrift om brannforebygging	Lovkrav
-------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.7 EIGENKONTROLL AV ELEKTRISK ANLEGG

10.7.1

Har du gjennomført eigenkontroll av elektrisk anlegg på garden siste året?

Som eigar av driftsbygningar og våningshus har du ansvar for at det elektriske anlegget til kvar tid er i orden og oppfyller krava. Ved å bruke KSL Trygg kan du tilpasse el-kontrollen til din gard og gjennomføre el-kontrollen ute medan du sjekkar dei aktuelle punkta. Bruker du KSL Trygg, finn du dessutan kontrollrapporten knytt direkte til spørsmålet.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.8 OPPLÆRING

10.8.1 Har du som arbeidsgjevar, og eventuelle arbeidsleiarar på garden, gått gjennom lovpålagd opplæring i HMS-arbeid?

Arbeidsgjevarar og arbeidsleiarar må få opplæring i HMS-arbeid

Arbeidsmiljølova stiller krav om at arbeidsgjevarar skal gå gjennom opplæring i HMS-arbeid. Plikta gjeld arbeidsleiarar òg, det vil seie arbeidstakarar som har i oppgåve å leie eller kontrollere andre arbeidstakarar. Kva opplæringa skal innehalde, og kor omfattande ho skal vere, er står i ei rettleiing som Arbeidstilsynet har gjeve ut. Opplæringskravet gjeld også når ein har tilsette og/eller avløysarar som er tilsette i avløysarlag. Kravet gjeld ikkje berre når ein har fast tilsette, men også når ein hentar inn tilfeldig hjelp eller familiehjelp, når ein organiserer bytearbeid med naboar, osv. Ein må dokumentere at opplæringa er gjennomført.

Kurset «Praktisk HMS-arbeid» gjev den nødvendige opplæringa

Ein kan få opplæringa ein treng, ved å ta kurset «Praktisk HMS-arbeid» frå Norsk Landbruksrådgiving. Dette kurset er tilpassa landbruket og oppfyller krava som lova stiller til HMS-opplæring.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.8.2 Har du gjort deg kjend med krav til opplæring i bruk av arbeidsutstyr, og kan du dokumentere at alle (også egne born og kårfolk) har fått nødvendig opplæring?

Gjennomgåande krav til opplæring

Den som er ansvarleg for verksemda, skal sørge for nødvendig opplæring for seg sjølv og arbeidstakarane sine. Den som handterer arbeidsutstyr, varer, stoff eller produkt, skal ha nødvendig opplæring og nødvendige kvalifikasjonar for å utføre arbeidet sikkert og hanskast med dei farane som handteringa kan medføre.

Den som utfører arbeid der det er krav om å bruke hjelpemiddel eller personleg verneutstyr, skal få opplæring og om nødvendig trening i bruken av dette. Opplæringa skal skje på eit språk som arbeidstakarane forstår.

Opplæring og instruksjon av born og ungdom

Som arbeidsgjevar skal du sjå til at personar under 18 år får nødvendig opplæring og instruksjon i arbeidet. I opplæringa skal det takast særleg omsyn til at dei manglar arbeidserfaring, at dei ikkje er merksame på risikomoment, og/eller at dei ikkje er fullt utvikla.

Dokumentert sikkerheitsopplæring

Dokumentert sikkerheitsopplæring skal gjevast til arbeidstakarar som skal bruke arbeidsutstyr som krev at ein er særleg forsiktig. For å avgjere om slik opplæring er nødvendig, må du gjere ei risikovurdering av utstyret. Dokumentasjonen av opplæringa skal signerast av den som gjev opplæringa, og den som får opplæring. Den som set nokon i arbeid med farleg utstyr, må forsikre seg om at vedkomande har nok kunnskap, og eventuelt sjølv gje opplæring og sørge for at dette blir dokumentert.

Når det gjeld arbeid med dei mest brukte maskinene, er det nok at arbeidsgjevaren eller nokon som har god nok kunnskap om utstyret gjev opplæringa og dokumenterer henne. Dette gjeld mellom anna desse maskinene (lista er ikkje uttømmmande):

- traktor (ved køyring på veg krevst det sertifikat) og traktorreiseplass
- sjølvgåande maskiner for jord og skogbruk (til dømes skurtreskar)
- nokre løfteinnretningar for hengande last (til dømes silotaljer)
- berbare kjedesager
- vinsj og vinsjutstyr
- vinkelsliparar (krev sertifikat for varme arbeid)
- automatiske eller halvautomatiske produksjons-, transport- eller lagringssystem (til dømes fylltømmar)
- løfte- og stablevogner for gods (til dømes truckar – krev truckførarbevis) utan fast førarplass
- personløftarar
- trallebaner og maskiner som går eller blir dregne i føringar
- hengestillas
- spikarpistolar

Den praktiske og teoretiske opplæringa skal gje arbeidstakaren ferdigheiter og kunnskap til å bruke og kontrollere arbeidsutstyret på ein sikker måte.

Skjema for dokumentert sikkerheitsopplæring finn du på ksl.no.

Sertifisert sikkerheitsopplæring

Nokre maskiner er underlagde strengare krav; det vil seie at opplæringa må gjevast av ein skule eller ein tilsvarande institusjon. Dette gjeld mellom anna desse maskinene (lista er ikkje uttømmmande):

- bru- og traverskraner, dersom bruken medfører fare for liv og helse (gjeld ikkje silotaljer som er konstruerte som traverskran)
- (gaffel)truck med fast førarplass
- masseflyttingsmaskiner med større effekt enn 15 kW (masseflyttingsmaskiner omfattar mellom anna gravemaskiner og hjullastarar)
- lastebilkraner med større kapasitet enn 2 tonnmeter
- tårnkraner, mobilkraner og portalkraner

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9 ARBEIDSHJELP

10.9.1

Dersom du har barn eller ungdom under 15 år i arbeid hos deg, kjenner du til avgrensingane i arbeidstid og kva for type oppgåver dei kan utføre?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Barn som er under 15 år eller skulepliktige, skal ikkje utføre arbeid som går inn under arbeidsmiljølova, med unntak av

- kulturelt eller liknande arbeid,
- lett arbeid når barnet har fylt 13 år, eller
- arbeid som ledd i skulegangen for barnet eller i praktisk yrkesorientering som er godkjend av skulestyresmaktene, når barnet har fylt 14 år.

Barn som har fylt 13 år, kan utføre lett arbeid. Lett arbeid vil seie allslags arbeid som på grunn av eigenskapane ved arbeidsoppgåvene og dei særskilde forholda desse skal utførast under, ikkje påverkar barns sikkerheit, helse eller utvikling på ein uheldig måte, og ikkje går ut over skulegangen deira, deltakinga deira i yrkesrettleiing eller yrkesretta opplæring, eller moglegheita deira til å få utbytte av undervisning.

Før barn som er under 15 år, eller som er skulepliktige, blir sette til arbeid, skal arbeidsgjeveren sørge for at det blir innhenta skriftleg samtykke frå foreldre eller andre føresette.

10.9.2

Er det tilstrekkeleg personalrom for arbeidshjelp på garden?

Avløyssarar og andre som har eit arbeidstilhøve på garden, skal ha tilgang til toalett, vask, dusj og garderobe der ein kan byte klede. Dei skal også kunne tørke klede og fottøy, og dei skal ha tilgang til eit eigna rom der dei kan ete.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.3 Har dei som arbeider på føretaket, tilgjenge til eit godt reinhalde sanitæranlegg nær der dei arbeider?

Tilgang til reine toalett og moglegheit for å vaske seg er viktig for hygienen til dei tilsette og for at produkta garden leverer, skal vere reine.

§ Krav

Logg av vask toalett	Informasjon
Arbeidsplassforskriften	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.4 Er standarden på innkvarteringa i samsvar med dei gjeldande krava?

Dersom du tilbyr bustad til dei tilsette, er det bestemte krav til bustandarden. *Arbeidsmiljølova* § 4-4(4) krev at innkvarteringa arbeidstakarane får tildelt, skal vere tilfredsstillande innreidd og vedlikehalden.

Arbeidstilsynet har utarbeidd dei følgjande retningslinjene for soverom som skal brukast av sommersesongarbeidarar i landbruket:

- Soverommet bør ha eit romvolum per person på minst 7,5 m³.
- Det er lov med maksimalt 4 personar per soverom, i campingvogn maksimalt 2 personar.
- Soverom skal ha vindaug som kan opnast, og vindaug skal kunne brukast som rømmingsveg.
- Dersom det ikkje er anna opphaldsrom, skal soverommet vere stort nok til at det kan utstyrt med bord.
- Rommet skal ha stolar med rygg, seng m.m., noko som er nødvendig av omsyn til velferda til arbeidstakarane.
- Bebuarane skal ha tilgjenge til dusj, vaskerom, toalett osv.
- Buarealet skal ha tilstrekkeleg med rømmingsvegar, røykvarslarar og sløkkjestyrt.

Desse retningslinjene er eit unntak frå hovudreglane, og dei gjeld for innkvartering i inntil 10 veker.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.5

Får arbeidshjelp opplæring på eit språk dei forstår?

Dersom du har utanlandske arbeidstakarar, er det særleg viktig at du forsikrar deg om at dei har fått opplæring, og har forstått henne, før dei byrjar arbeidet. Det kan vere vanskeleg å formidle kva som ligg i HMS, på grunn av språkvanskar og kulturskilnader. Arbeidstakarane skal få informasjon om sikkerheit på eit språk dei forstår.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.6

Har du risikovurdert arbeidsoppgåver og sett i verk tiltak der det er gravid arbeidshjelp?

Forskrift om utførelse av arbeid stiller bestemte krav når det gjeld å risikovurdere arbeidsmiljøet med tanke på faktorar som kan skade forplantinga. Dette gjeld både faktorar som kan skade forplantingsevna, og faktorar som kan påverke gravide, dei som nyleg har født, eller dei som ammar. Ei slik risikovurdering kan utførast i samarbeid med bedriftshelsetenesta.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
----------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.7

Har du løpande oversikt over kor mykje den enkelte arbeidshjelp arbeider?

Som arbeidsgjevar må du utarbeide ei oversikt som viser kor mykje den enkelte arbeidstakaren har arbeidd. Oversikta skal vere tilgjengeleg for Arbeidstilsynet og den som er tillitsvald for arbeidstakarane. Disse føresegnene er fastsette i *arbeidsmiljølova* § 10-7 *Oversikt over arbeidstiden*.

Det gjeld egne reglar ved arbeid utover det som er normalen

I mange samanhengar vil det vere nødvendig å arbeide fleire timar enn det som er normalen. Arbeidstilsynet har regelverk og retningslinjer for korleis ein skal søkje om og rekne ut dette. Du finn informasjon om søknad og utrekning av arbeidstid på arbeidstilsynet.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.8 Kjenner du til omfanget av alminneleg arbeidstid?

Hovudregel: Den alminnelege arbeidstida må ikkje overstiga 9 timar i løpet av 24 timar og 40 timar i løpet av 7 dagar.

Arbeid utover avtalt arbeidstid må ikkje gjennomførast utan at det ligg føre eit særleg og tidsavgrensa behov for det.

Meir omtale på Arbeidstilsynets nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidstilsynet	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.9 Kjenner du til reglane for pausar?

Arbeidstakar har krav på minst ein pause dersom arbeidstida overstig 5,5 timar. Dersom dagleg arbeidstid er 8 timar eller meir skal pausane til saman vera minst ein halv time.

Dersom arbeidstakar ikkje kan forlate arbeidsplassen, eller det ikkje er stilt tilfredsstillande ete-/pausefasilitetar til disposisjon (kantine, e.l.), har arbeidstakar krav på løn i pausen.

Ved arbeidstid på meir enn 11 timar har ein krav på ein ny pause på minst ein halv time. Denne pausen reknast som ein del av arbeidstida.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.10

Er det valt eit verneombod i samsvar med gjeldande reglar?

I utgangspunktet skal det veljast verneombod ved alle verksemder. Viss verksemda har færre enn 10 tilsette, kan likevel arbeidsgjevaren og arbeidstakarane avtale at verksemda skal ha ei anna ordning, inkludert at det ikkje skal vere verneombod. Avtalen skal vere skriftleg.

I verksemder der det er valt verneombod, skal arbeidsgjevaren sjå til at verneombodet får den opplæringa som er nødvendig for å kunne utføre vervet på ein forsvarleg måte.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.9.11

Har dei tilsette kjennskapa til, og fått opplæring i, rutinar for varsling i bedrifta di?

Som arbeidsgivar bør du ha eit innarbeidd system for å handtera varslar og klagar.

Varsel og klager (inkludert klager av seksuelt krenkjande, tvangsmessige eller truande karakter) må etterforskast fullt ut, og utan partiskheit. Arbeidsgivar skal særleg sjå til at den som har varsla, har eit fullt forsvarleg arbeidsmiljø. Dersom det er nødvendig, skal arbeidsgivar sørgja for tiltak som er eigna til å førebyggja gjengjelding.

For å oppmuntra til raske avgjerder i klage og varsel saker, bør ei tidsramme ideelt sett komma tydeleg frami prosedyren. Denne skal sikra at alle ansvarlege partar i prosessen er klar over den nødvendige forpliktinga deira til å overhalda tidsfristar. Prosessen og avgjerdene som blir tekne må følgja ei objektiv og rettferdig tilnærming som ikkje favoriserer enkeltpersonar og oppnår akseptable resultat ut i frå alvoret i kvar enkelt sak.

Arbeidstakarar skal ha fått opplæring i og ha lett tilgang til informasjon om korleis dei kan senda inn ei klage. Det bør òg finnast mekanismar der dette kan gjerast anonymt for å verna kvar enkelt arbeidstakar. Ved små arbeidsforhold kan dette takast vare på ved å gi opplæring i varsling direkte til styresmakter.

Varslar kan givast

- Direkte til arbeidsgivar
- Til ein representant for arbeidsgivar (BHT)
- Til tillitsvald
- Til styresmakter

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Lag en varslingsrutine	Informasjon

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10 KORTVARIGE TILSETTINGAR

10.10.1

Har alle du har tilsett, ein arbeidsavtale med ei lønnsutbetaling som er tilfredsstillande etter den gjeldande allmenngjeringsforskrifta?

Alle tilsette, også sesongarbeidarar, skal ha skriftleg arbeidsavtale. Avtalen skal vere på eit språk både arbeidstakaren og arbeidsgjevaren forstår, og han skal minst innehalde opplysningar om

- kven avtalen er mellom
- personnummer eller D-nummer
- kvar arbeidsplassen er
- kva arbeidet går ut på
- kva dato arbeidstilhøvet byrjar
- kor lenge arbeidstilhøvet skal vare, viss det er mellombels
- eventuelle prøvetidsvilkår
- kva rettar arbeidstakaren har når det gjeld ferie, feriepengar og fastsetjing av ferietidspunkt
- oppseiingsfristar
- lønn, kva tillegg som inngår i lønna, utbetalingsmåte og utbetalingstidspunkt
- lengda på arbeidsdagen, kva tid arbeidsdagen byrjar, og arbeidstid per veke
- eventuelle pausar gjennom arbeidsdagen, og informasjon om pausane er betalte
- eventuelle særlege arbeidstidsordningar
- tariffavtalar som regulerer arbeidstilhøvet

Skjema for arbeidsavtalar finn du på heimesidene til Norsk Landbruksrådgiving eller Arbeidstilsynet.

For avlørsarar i avlørsarlag gjeld det særlege ordningar

Avlørsarar som er tilsette i eit avlørsarlag, har arbeidsavtale med avlørsarlaget. I tillegg skal bonden og avlørsarlaget inngå ein avtale. Vidare skal bonden i samarbeid med avlørsaren utarbeide ein instruks for arbeidet. Elles har bonden ansvaret for sikkerheita, arbeidsmiljøet og opplæringa til avlørsaren, på same måte som med dei andre tilsette på garden.

Allmenngjord tariffavtale

Enkelte føresegner i overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringane er allmenngjorde. Det vil seie at i landbruket er det ei forskriftsregulert minstelønn, som svarer til lønnsnivået i overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringar.

Ein allmenngjord tariffavtale er ein avtale om lønns- og arbeidsvilkår som gjeld for alle som utfører arbeid innanfor tariffområdet, sjølv om ein ikkje er omfatta av avtalen. Allmenngjering av tariffavtalar er eit av fleire verkemiddel for å hindre at utanlandske arbeidstakarar får dårlegare lønns- og arbeidsvilkår enn det som er vanleg i Noreg.

Som arbeidsgjevar har du plikter overfor andre enn dine egne arbeidstakarar. Desse pliktene omfattar mellom anna arbeidsmiljø og arbeidstid (sjå arbeidsmiljølova § 2-2).

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

10.10.2

Har alle tilsette eigen lønskonto?

Mange av mediesakene om dårlege arbeidstilhøve i landbruket kunne ha vore unngått dersom alle arbeidstakarar får utbetalt løn til eigen konto. Konto kan opprettast i norsk bank. Løn kan også utbetalast til utanlandske kontoar.

Landbruksorganisasjonane anbefaler å unngå utbetaling til felleskontoar, då dette kan medføre at dei tilsette ikkje mottek heile løna.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.3

Ved bruk av sesongarbeidarar formidla via arbeidsformidlar, sikrar du at det er eit byrå som er eit registrert norsk føretak med løyve til å driva arbeidsformidling innanfor landbruk?

Mange utanlandske tilsette blir tilsette gjennom organisasjonar eller privatpersonar som formidlar arbeidskraft. Dette kan få uheldige konsekvensar med tanke på arbeidstakers rettar og lønnsutbetaling. Du som arbeidsgivar har eit ansvar for arbeidstakarane dine, også når dei er leigd inn via norske rekrutteringsbyrå. Arbeidsforholdet bør derfor vera direkte mellom arbeidstakar og arbeidsgivar. Utanlands arbeidsformidling, eller privat formidling av arbeidskraft er ikkje tillaten.

§ Krav

Arbeidsmarkedsloven	Lovkrav
---------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.4

Bereking av minsteløn - veit du korleis dette utførast?

Alle tilsette skal lønast i den stillingsbrøken dei er tilsett, også dersom det ikkje er tilstrekkelege oppgåver til å fylle timane. Dei tilsette har plikt til å stilla på jobb i samsvar med arbeidsavtalen. Minsteløn bereknast per time, og etter tabell. Ynskjer arbeidsgjevar å motivere arbeidstakarar ytterlegare kan ein i tillegg berekne akkordbasert løn. Det går føre seg ved at minsteløn utbetalast, men at den kan bli forhøya for særleg effektive tilsette. I norsk landbruk er det ikkje lov å utbetale lågare løn enn minimumsløna. Løn kan gjennomsnittsbereknast etter gitte kriteria.

§ Krav

Overenskomst for jordbruks- og gartnerinæringene 2022-2024	Lovkrav
--	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.5

Har du avklart vilkår for eventuell husleie og diett?

Prisen for bolig og diett må vere innanfor visse rammer, og det er viktig at dette ikkje går ut over kva standard, kvalitet og plassering tilseier. Dersom det skal trekkast i løn for slike ytingar må dette gå fram av arbeidsavtalen og lønsslipp. Fri bolig og diett er skattepliktig.

10.10.6

Får alle tilsette godkjend lønsslipp?

Arbeidstakarane har krav på informasjon om lønsutbetalinga. Lønsslippet er ei kvittering som skal vise bruttoløn, trekt skatt, andre trekk og feriepengegrunnlag. Det er viktig å gjera lønsslippet forståeleg for arbeidstakarane. Ved feil utbetalt løn er det normalt ein føresetnad for krav om tilbakebetaling at arbeidstakar forstod eller burde forstått at det er utbetalt for mykje.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.7

Har du yrkesskadeforsikring for alle som arbeider på garden, og som har krav på det etter reglane?

Som arbeidsgjevar har du plikt til å teikne yrkesskadeforsikring for alle som er tilsette hos deg. Som sjølvstendig næringsdrivande må du teikne friviljug yrkesskadetrygd for å få yrkesskadedekning og dermed rett til særtytingar ved yrkesskade. Søknadskjema får du frå Nav eller på nav.no.

§ Krav

Yrkesskadeforsikringsloven	Lovkrav
----------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.8

Kjenner du til ordninga med gjennomsnittsberekna arbeidstid, og har du grunnlaget for denne berekninga?

Gjennomsnittsberekna arbeidstid betyr at du etter avtale med arbeidstakarane kan setje opp arbeidsplanar det det nokre veker blir arbeidd meir, andre mindre. Les meir om dette på Arbeidstilsynet si nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.10.9

Kjenner du til krav omdøgnkvile og vekeskvile?

Kvart døgn må arbeidstakar få samanhengande pause (døgnkvil) på minimum 11 timar, og kvar veke må det vera ei vekekvil på 35 timar samanhengande. Når dei ulike tilsette har si arbeidstid og kviletid skal gå fram av arbeidsplana.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11 FAST TILSETT ARBEIDSHJELP

10.11.1

Har alle du har tilsett, ein arbeidsavtale med ei lønnsutbetaling som er tilfredsstillande etter den gjeldande allmenngjeringsforskrifta?

Alle ansatte, også sesongarbeidere, skal ha skriftlig arbeidsavtale. Avtalen skal være på et språk både arbeidstakeren og arbeidsgiveren forstår, og den skal minst inneholde

- hvem avtalen er mellom
- hvor arbeidsplassen er
- beskrivelse av arbeidet
- dato for når arbeidsforholdet starter
- forventet varighet på arbeidsforholdet hvis det er midlertidig
- eventuelle prøvetidsbetingelser
- arbeidstakerens rett på ferie, feriepenger og fastsettelse av ferietidspunkt
- oppsigelsesfrister
- lønn, inklusive tillegg som inngår i lønna, utbetalingsmåte og utbetalingstidspunkt
- arbeidsdagens lengde, når arbeidsdagen starter, og ukentlig arbeidstid
- eventuelle pauser gjennom arbeidsdagen, og informasjon om pausene er betalte
- eventuelle særlige arbeidstidsordninger
- tariffavtaler som regulerer arbeidsforholdet

Skjema for arbeidsavtaler finner du hjemmesidene til Norsk Landbruksrådgiving eller Arbeidstilsynet.

For avløserer i avløserlag gjelder særlige ordninger

Avløserer som er ansatt i et avløserlag, har arbeidsavtale med avløserlaget. I tillegg skal bonden og avløserlaget inngå en avtale. Videre skal bonden i samarbeid med avløseren utarbeide en instruks for arbeidet. For øvrig har bonden ansvaret for avløserens sikkerhet, arbeidsmiljø og opplæring på lik linje med andre ansatte på gården.

Allmenngjort tariffavtale

Enkelte bestemmelser i Overenskomsten for Jordbruks- og gartnerinæringene er allmenngjort. Dvs. at i landbruket er det forskriftsregulert minstelønn, som tilsvarer lønnsnivå i Overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringene.

Allmenngjorte tariffavtaler er en avtale om lønns- og arbeidsvilkår som gjelder for alle som utfører arbeid innenfor tariffområdet, selv om man ikke er en del av avtalen. Allmenngjøring av tariffavtaler er et av flere virkemidler for å hindre at utenlandske arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er vanlig i Norge.

Som arbeidsgiver har du plikter overfor andre enn dine egne arbeidstakere. Disse pliktene omfatter blant annet arbeidsmiljø og arbeidstid (se arbeidsmiljøloven § 2-2).

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

10.11.2 Er eventuelle vilkår for husleie og diett avklart i arbeidsavtalen?

Prisen for bolig og diett må vera innanfor visse rammer, og det er viktig at dette ikkje går ut over kva standard, kvalitet og plassering tilseier. Dersom det skal trekkast i løn for slike ytingar må dette gå fram av arbeidsavtalen og lønsslipp. Fri bolig og diett er skattepliktig.

10.11.3 Får alle tilsette godkjend lønsslipp?

Arbeidstakarane har krav på informasjon om lønnsutbetalinga. Lønsslippet er ei kvittering som skal vise bruttoløn, trekt skatt, andre trekk og feriepengergrunnlag. Det er viktig å gjera lønsslippet forståeleg for arbeidstakarane. Ved feil utbetalt løn er det normalt ein føresetnad for krav om tilbakebetaling at arbeidstakarar forstod eller burde forstått at det er utbetalt for mykje.

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.4 Har du rutinar for å følgje opp sjukemelde arbeidstakarar?

Som arbeidsgjevar skal du sjå til at sjukemelde blir følgde opp kontinuerleg ved hjelp av ulike tiltak. Viss ein tilsett er sjukemeld over lengre tid, skal det utarbeidast ein oppfølgingsplan, og det kan vere nødvendig med særskild tilrettelegging for den sjukemelde. Les meir om kva plikter du har som arbeidsgjevar ved sjukemelding på arbeidstilsynet.no.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.5 Har du yrkesskadeforsikring for alle som arbeider på garden, og som har krav på det etter reglane?

Som arbeidsgjevar har du plikt til å teikne yrkesskadeforsikring for alle som er tilsette hos deg. Som sjølvstendig næringsdrivande må du teikne friviljug yrkesskadetrygd for å få yrkesskadedekning og dermed rett til særtytingar ved yrkesskade. Søknadskjema får du frå Nav eller på nav.no.

§ Krav

Yrkesskadeforsikringsloven	Lovkrav
----------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.6 Er du kjend med regelverket for obligatorisk tenestepensjon (OTP)?

Lov om obligatorisk tenestepensjon tok til å gjelde 1. januar 2006. Lova inneber at dei fleste arbeidsgjevarar må ha tenestepensjonsordning for alle tilsette. Arbeidsgjevarar som allereie har pensjonsordning, må sjå til at ordninga oppfyller minstekravet i lova.

Obligatorisk tenestepensjon gjeld for føretak som har

- minst to personar i føretaket som begge har ei arbeidstid og ei lønn som utgjør 75 % eller meir av full stilling
- minst éin arbeidstakar utan eigarinteresser i føretaket som har ei arbeidstid og ei lønn i føretaket som utgjør 75 % eller meir av full stilling, eller
- personar i føretaket som kvar har ei arbeidstid og ei lønn som utgjør 20 % eller meir av full stilling, og som til saman utfører arbeid som svarer til minst to årsverk.

§ Krav

Lov om obligatorisk tenestepensjon	Lovkrav
------------------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.7

Kjenner du til ordninga med gjennomsnittsberekna arbeidstid, og har du grunnlaget for denne berekninga?

Gjennomsnittsberekna arbeidstid betyr at du etter avtale med arbeidstakarane kan setje opp arbeidsplanar det det nokre veker blir arbeidd meir, andre mindre. Les meir om dette på [Arbeidstilsynet](http://arbeidstilsynet.no) si nettside.

§ Krav

Arbeidsmiljøloven	Lovkrav
-------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.11.8 Kjenner du til krav om døgnkvile og vekeskvile?

Kvart døgn må arbeidstakar få samanhengande pause (døgnkvil) på minimum 11 timar, og kvar veke må det vera ei vekeskvil på 35 timar samanhengande. Når dei ulike tilsette har si arbeidstid og kviletid skal gå fram av arbeidsplana .

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12 BEREDSKAPSPLAN, ULYKKESHANDTERING, KRISEHJELP OG RAPPORTERING

10.12.1

Har garden ein oppdatert beredskapsplan lett tilgjengeleg for alle?

Ein beredskapsplan skal innehalde oversikt over kontaktinformasjon og tiltak som er aktuelle i ei krise, til dømes ved brann, personskadar eller andre uønskte hendingar.

Som ein del av beredskapsplanen skal det også lagast ein beredskapsplakat. Ein beredskapsplakat skal ha ei skisse over driftsbygningen(/-ane) og kvar i bygningen(/-ane) ein finn sikringssskåp, sløkkjeutstyr, rømmingsveggar, førstehjelpsutstyr m.m. Det er også ein fordel med opplysningar om straumkablar, vassleidningar, gassflasker og drivstofftankar, dersom desse er nedgravne. Plakaten bør ha oversikt over naudtelefonnummer (brann, politi og ambulanse), giftinformasjon og telefonnummer til handverkarar, avløysarar eller andre som kjenner drifta. Det bør vere ein plakat i kvar driftsbygning. Plakaten skal hengjast opp slik at han er synleg når ein opnar ytterdøra til bygget. Dette er mellom anna fordi han skal gje nødvendig informasjon så raskt som råd til brann- og redningsarbeidarar som kjem for å hjelpe ved ei hending. Dersom du har arbeidshjelp på garden som ikkje snakkar og les norsk skal beredskapsplakaten finnast på eit språk arbeidstakar meistrar.

Du kan bestille beredskapsplakat frå Matmerk eller laste han ned frå ksl.no.

§ Krav

Beredskapsplakat	Bransjekrav
Beredskapsplan	Bransjekrav
Om beredskapsplan	Bransjekrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.2 Er det lett tilgjengeleg førstehjelpsutstyr på garden?

Førstehjelpsutstyr skal vere lett tilgjengeleg same kvar på garden ein arbeider. Traktorar og andre maskiner bør ha nødvendig førstehjelpsutstyr. Innhaldet bør dekkje dei skadane som kan oppstå i arbeidet som blir utført, til dømes svi- eller etseskadar på hud og auge, brannskadar og kutt- og sårskadar. Vatn og augeskyljeflaske skal vere ein del av førstehjelpsutstyret når ein bruker etsande stoff.

§ Krav

Arbeidsplassforskriften	Lovkrav
-------------------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.3 Er det førstehjelps kompetanse på garden?

Kunnskap om førstehjelp kan vere avgjerande dersom ulykka er ute. Sørg for at alle på garden har nødvendig førstehjelps kunnskap. Ved ulykker med kjemikalium er det informasjon i sikkerhetsdatabladet om førstehjelp for folk utan medisinsk kompetanse.

§ Krav

Arbeidstilsynet	Lovkrav
-----------------	---------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.4 Har du ein plan for korleis du kan handtere eventuelle kriser eller produksjonsavvik på garden?

Krisehandtering kan innebere mange ulike tiltak. Det er viktig å ha ein plan for korleis ein skal handle i ulike situasjonar.

Det kan til dømes dreie seg om

- periodar etter personlege kriser
- brann
- sjukdom på buskapen
- feil på ei levert vare som medfører at du må trekkje tilbake vara og orientere mottakarar om kva som har skjedd
- bortfall av straum over lengre periodar

Norges Bondelag har gjennom prosjektet «Tryggere sammen» sett søkjelys på lokal beredskap og krisehandtering. Sjå introduksjonsfilmen på tryggesammen.no.

Når du registrerer eller oppdaterer kjernejournalen din på helsenorge.no (spør eventuelt fastlege om hjelp til å oppdatere informasjonen), bør du samtidig registrere om du har ansvar for dyr.

§ Krav

Tryggere sammen	Bransjekrav
-----------------	-------------

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

10.12.5 Kjenner du til kva plikter du har når det gjeld rapportering av skadar og ulykker på garden?

Rettleiaren gjev ei god oversikt over pliktene du har som arbeidsgjevar.

Registrering av skadar, ulykker og sjukdommar

Som arbeidsgjevar skal du sørge for å registrere alle personskadar som oppstår under arbeidet, og all sjukdom som truleg skuldast arbeidsmiljøet. Denne plikta gjeld også for dei som ikkje har tilsette.

Skjema for registrering av uønskte hendingar finn du hos Norsk Landbruksrådgiving HMS eller hos Arbeidstilsynet.

Melding om skade eller ulykke

Det er arbeidsgjevaren som har ansvaret for å melde frå om alvorlege ulykker og skadar til politiet og Arbeidstilsynet. Alvorlege ulykker er ulykker som fører til død, hovudskadar/hjernerystelse, brotskadar, indre skadar, tap av lekamdelar, forgiftingar, forbrenningar, etseskadar, frostskeidar og alle andre skadar som krev sjukehusinnlegging.

Får ein arbeidstakar ein skade som krev medisinsk behandling, eller som gjer at vedkomande blir arbeidsufør, må du melde frå til Nav. Du må sende meldinga snarast, og seinast innan 3 dagar. Er det ein avløyssar som har skadd seg, må du varsle avløyssarlaget straks slik at dei kan byrje oppfølginga si med ein gong. Kontrakten mellom deg og avløyssarlaget vil vanlegvis regulere ansvaret for vidare oppfølging.

Dersom den skadde er ein person som arbeider ulønna (til dømes ein familiemedlem), er vedkomande dekt av forsikringa, ikkje gjennom NAV. Skadar på slike personar skal du difor melde direkte til forsikringsselskapet på eit eige meldeskjema. Dette får du hos selskapet ditt.

Melding av arbeidsrelatert sjukdom

I tillegg til at arbeidsgjevaren har plikt til å melde frå om skade eller ulykke, har legar plikt til å melde frå om alle sjukdommar som dei trur skuldast arbeidsmiljøet til pasienten. Dei som har mistanke om at ein sjukdom eller ei plage skuldast arbeidsmiljøet, bør informere legen om dette.

Yrkesskadeforsikring

For at ein arbeidstakar skal få rett til yrkesskadedekning, må yrkesskaden meldast til Nav innan eitt år etter at skaden har oppstått.

Dersom den skadde har arbeidd for lønn, skal skaden meldast til Nav der den skadde bur. Meldinga skal gjevast på NAV-blankett 13-07.05. Blanketten får du på NAV-kontoret, eller du kan hente han på nav.no.

Du må oppsøkje lege så fort som råd etter at ein skade har oppstått. Dette er viktig også i forsikringsamanheng. Legejournalen er nemleg viktig dokumentasjon i saksbehandlinga hos forsikringsselskapet. Dokumentasjon er viktig også med tanke på at det kan oppstå seinskadar.

Yrkesskadeforsikringa gjeld frå og med søknaden kjem til Nav, og ho har inga tilbakeverkande kraft.

Som bonde er du ikkje omfatta av yrkesskadeforsikringa, sidan du er sjølvstendig næringsdrivande. Du kan likevel teikne ei friviljug trygd for yrkesskade på det lokale Nav-kontoret.

Norsk Landbruksrådgiving HMS

Norsk Landbruksrådgiving HMS er bedriftshelsetenesta til bøndene og har som mål å bidra til å redusere skadar og yrkeslidingar i landbruket og med det sikre trivsel, kvalitet og lønnsemd i næringa. Dei viktigaste verkemidla i arbeidet er rådgjeving på garden, helsekontakt og HMS-kurs.

Norsk Landbruksrådgiving: telefon 90 20 33 17, e-post: nlr@nlr.no. Les meir på hms.nlr.no.

§ Krav

Norsk Landbruksrådgiving HMS	Informasjon
Arbeidsmiljøloven	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

